

СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА НА ГРАЖДАНИТЕ

СПЕЦИАЛЕН ДОКЛАД НА ОБЩЕСТВЕНИЯ ПОСРЕДНИК НА ОБЩИНА БАТАК

За всички е ясно, че 2010 г. беше изключително динамична в сферата на социалните права, наситена с нормативни промени и гражданско недоволство. **В началото на 2011 г.** могат да бъдат отбелязани множество положителни промени в нормативните актове, засягащи тези права. За голямо съжаление проблемите на гражданите и в нашата община продължават да бъдат обвързани с нарушения на тези права. Характеризират се с особено висока чувствителност и обществена нетърпимост. Гражданите недвусмислено посочват желанието си за подобряване на условията на живот и труд, осигуряване на подходяща социална закрила, социален диалог, развитие на човешките ресурси, с оглед високо и устойчиво равнище на заетост и борба с изключването от социалния живот.

1. Трудови права и заетост

Пред обществения посредник бяха поставяни проблеми, свързани с:

- неизплатени възнаграждения и обезщетения, при действащи или прекратени трудови или служебни правоотношения;
- уволнения от работа;
- несвоевременно оформени или неправомерно задържани трудови книжки от работодател при прекратяване на трудов договор;
- невръчване на заповед за прекратяване на трудов договор;
- непризнаване на категорията на труд;
- трудови спорове, възникнали при прекратяване на трудов договор;
- спорове след прекратяване на служебно правоотношение;
- трудови права и възможности за защитата им;
- установяване на трудов стаж;
- затруднения при трудова реализация;
- отказана или прекратена регистрация на безработни лица;
- отказ за отпускане на обезщетения за безработица;
- трайна безработица;
- недоволства от Агенцията по заетостта.

Проблеми има и с отказите за изплащане на обезщетение за неизползван отпуск за времето на незаконно уволнение от работа, при последващо прекратяване на трудовия договор, както и неразрешаване ползването на отпуск за това време на възстановения на работа незаконно уволнен работник или служител.

Икономическата криза повлия негативно и на трудовата заетост. Зачестиха оплакванията, свързани със уволнения и съкращения от работа. Гражданите търсят съдействие и за намиране на работа. Проблеми бяха констатирани и при невписани данни в трудовите книжки, във връзка с

прекръпяване на правоотношение. Тези обстоятелства не позволяваха на гражданите с прекратени трудови договори от 01.01.2011 г. да се регистрират в „Бюро по труда“ в установения за това срок от седем работни дни от датата на прекръпяване на осигуряването, съгласно новата разпоредба на Кодекса за социално осигуряване. Тези факти са от изключително значение за всеки български гражданин, който търпи такива негативи от некоректни работодатели или, както е в много от случаите, поради различни непредвидени обстоятелства много от работодателите не успяват да изпълнят тези си задължения, по независещи от тях причини, а респективно за работника остава невъзможността да изпълни законното изискване за регистрация в седемдневен срок. От друга страна, регистрацията в дирекция „Бюро по труда“ дава много възможности за ползване на различни права, като парично обезщетение за безработица по реда на КСО, социално подпомагане по реда на Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане, издаване на удостоверения за отпускане на стипендии за учащи се и безплатни учебници на ученици от социално слаби семейства, изплащане на семейни помощи за деца по реда на Закона за семейните помощи за деца и др. Редно е да се отбележи, че проблеми в тази насока обществения посредник е сезиран от граждани, жители на съседни на Община Батак общини.

Констатирано се затруднения на гражданите за намиране на нова работа, за което търсят съдействие от обществения посредник. Често срещано е и разбирането на гражданите, че от дирекция „Бюро по труда“ не се полагат достатъчно усилия за устройването им на работа.

Констатации и препоръки в областта на защитата на трудовите права

Отсъствието на разпоредба в Кодекса на труда, която да задължава работодателя при всички случаи на прекръпяване на трудов договор да връчва на работника или служителю заповед или друг акт за прекръпяването, води до негативни последици за гражданите, свързани със затруднения при регистрацията им като безработни или при определяне на размера и продължителността на обезщетяването им за безработица.

Съществена роля за трудовата реализация на безработните граждани има Агенцията по заетостта. Важно е да се засили активността за мотивиране на работодателите да обявяват в съответната дирекция „Бюро по труда“ свободните работни места. От значение е и заявките на работодателите да съдържат информация за условията на труд, с оглед насочването на гражданите с трайно намалена работоспособност, съобразно здравословното им състояние.

За гарантиране в по-голяма степен на трудовите права на гражданите е националният омбудсман препоръчва да се осъществят промени в действащото трудово законодателство, в следните посоки:

- да се регламентира задължение за работодателите да връчват заповед или друг акт за прекръпяване на трудовия договор на работника, при всички предвидени основания за прекръпяване и независимо по чия инициатива е то;

- регламентиране на правото на платен годишен отпуск на работника за периода, за който уволнението му е признато за незаконно от съда;
- повишаване на размера на обезщетението за оставане без работа, поради незаконно уволнение, а именно за повече от шест месеца. Във всички случаи периодът, в който се очаква решение по трудовия спор, при триинстанционно производство, е повече от шест месеца. Целта на това обезщетение е да компенсират работника за периода на незаконното уволнение;
- създаването на специализиран трудов съд или на специализирани отделения в съдилищата би ускорило значително разглеждането на трудовите спорове.

2. Право на социално осигуряване

Проблемите, свързани със социалното осигуряване, се отнасят предимно до:

- проблеми, възникнали при възстановяване, спиране или прекратяване на парични обезщетения за бременност и раждане и/или отглеждане на малко дете, както и за безработица;
- невнесени осигурителни вноски от работодателя;
- ниските размери на пенсиите;
- ограничението на размера на пенсиите до приетия максимален размер;
- преизчисляването на пенсиите;
- категоризирането на труда;
- издаването на удостоверения за трудов и/или осигурителен стаж и доход;
- невъзможност за откриване на местонахождението на архиви на ликвидирани предприятия или архиви в предприятия.

Зачестиха сигналите на граждани, свързани с невнесени от работодателите осигурителни вноски. Беше установено също, че работодатели не са подавали в Националната агенция за приходите (НАП) и изискващите се декларации, поради което в Персоналния регистър на осигурените лица няма данни, въз основа на които да се определи правото на гражданите на обезщетение за временна неработоспособност, безработица, както и на социално осигуряване. Беше констатирано, че НАП проследява подаването на декларациите основно при оплаквания на граждани. Ето защо е необходимо да се осъществява системен контрол на подаването на тези декларации, а при необходимост да бъдат инициирани и законодателни промени, с оглед гарантиране правото на гражданите на социално осигуряване и обезщетения.

3. Право на социални услуги и на социално подпомагане

Постъпилите в периода до юли 2011 г. сигнали в институцията на обществения посредник свързани със социалните услуги и социалното подпомагане, са 55. Социалните услуги са специфична група от публичните услуги, които се предоставят от общините. Те имат основополагащо значение за състоянието на човешките права, за преодоляване на социалната изолация, в която са изпаднали определени групи от населението и оказват пряко влияние върху качеството на живот. Въпреки че основните принципи и международни стандарти за качество на предоставяните социални услуги са въведени в

българската нормативна уредба, достъпът до социални услуги на голяма група от хора остава ограничен. Необходимо беше целенасочено да се проследи как общината ни планира и предлага социални услуги и как те допринасят за интеграцията на уязвимите групи във всички области – заетост, образование, здравеопазване, жилища, премахване на дискриминацията. Ролята на местните власти е ключова при планирането и осъществяването на социалните услуги в подкрепа на хората в неравностойно положение и те трябва да отговорят на това очакване. Списъкът на държавно делегираните дейности не изчерпва широкия спектър от потребности от социални услуги на различни целеви групи. Отговорност остава на общините да предоставят на своя територия специфични услуги за конкретни групи от населението, финансирани от местния бюджет.

Делегирането на права и отговорности към местната власт поставя и нашата община пред необходимостта от вземане на стратегически решения в сферата на социалните услуги. Отчитайки обстоятелството, че социалните услуги са един от основните инструменти за активно приобщаване и за укрепване на социалното сближаване, целите на Община Батак са формулирани при отчитане на приоритетите, заложен в различни национални стратегически документи. Стратегията за развитие на социалните услуги в Община Батак е документ с дългосрочен хоризонт на реализация – 2010 – 2015 г. и гарантира времева обвързаност с всички национални стратегически документи, които пряко или косвено се отнасят до развитието на социалните услуги в РБългария, които са:

- Подобряване на социалната инфраструктура, повишаване качеството на обществените услуги /включително и социалните/ и привлекателност на общината. Целта и операциите за изпълнението и са насочени към осигуряване на подходяща и рентабилна социална, културна, образователна, здравна инфраструктура и информационни услуги съвместими с бъдещите изисквания на населението на Община Батак.
- Интеграция на лица и групи в неравностойно физическо, социално, икономическо, етническо положение. Целта и операциите за изпълнението и са неделима част от общата политика на Община Батак за подобряване условията на живот и качество на жизнената среда, като специално внимание се отделя на разширяването на социалните услуги на проблемните слоеве от населението.

Положителна позитивна последица на децентрализацията на тези услуги е, че те не само ще отговорят на потребностите на нуждаещите се, но и ще създадат възможности за трудова заетост на гражданите.

Чрез предлаганите социални услуги, местните органи на власт създават възможности за гражданите да постигнат социално включване, което е естествен измерител на човешките права. Това говори за добро познаване на проблемите и потребностите сред местното население, управление отворено към гражданите и гражданските структури.

И въпреки това, най-голям брой от сигналите са точно в тази насока. Основните оплакванията в тази област са свързани с:

- предоставянето на социална услуга „личен” и „социален” асистент;

На практика се оказва, че тези услуги са сред най-търсените от гражданите и са постигнали положителен ефект върху подобряване на качеството на живот на хора, които са изпаднали в трудна ситуация и не могат да се справят сами;

- недоволство от недостатъчния брой на лични асистенти, които са осигурени в общината по Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси”- „Подкрепа за достоен живот”. Като слабост на програмата трябва да се отчете недостатъчният брой часове към реално необходимите за общността.

Направените констатации сочат, че е налице развит капацитет и инициативност на общинското ръководство за планиране и развитие на социални услуги на местно ниво, в зависимост от потребностите на общността.

*гр.Батак
12.07.2011 г.*

*Малина Димова
Обществен посредник на Община Батак*